

1.

A PÁRKAPCSOLATOK JELLEGZETESSÉGEI

Pongrácz Tiborné

FŐBB MEGÁLLAPÍTÁSOK

- A házassodási kedv jelentősen visszaesett 2007-ben mintegy 40 százalékkal kevesebb volt a házasságkötések száma, mint 1990-ben. Leginkább a 25 évesnél fiatalabb nők és férfiak házasságkötéseinek száma marad el a korábitól, ugyanakkor mérsékelt emelkedést mutat a 30-as években járó nők és férfiak házasságkötési aránya. A fiatalon meg nem kötött házasságokat az idősebb korosztályok növekvő házassodási hajlandósága messze nem képes ellensúlyozni, így a házasságkötések száma csökken.
- A házassulók korösszetételében történt változások miatt folyamatosan emelkedik a házassulók átlagos életkora. Míg 1990-ben az először házassuló menyasszonyok átlagosan 22 éves korban léptek az anyakönyvvézető elé, 2007-ben ezt már 27,5 éves korukban tették. Az először nősülő férfiak átlagos életkora is több mint 5 évvel emelkedett: 24,7 évről 30,1 évre.
- Az alternatív együttélési formák, mindezekelőtt az élettársi kapcsolat fokozódó térhódítása tapasztalható. Az élettársi kapcsolatok számának emelkedése azonban nem kompenzálja a házasságkötések

számának csökkenését, más szóval a tartós párkapcsolatban élők aránya visszaesést mutat.

- A népszámlálási adatok szerint a házasságkötés nélkül együtt élő párok aránya 1990 és 2001 között 5,1 százalékról 11,3 százalékra növekedett. Az élettársi kapcsolatot életükben legalább egyszer kipróbálók aránya ennél jóval magasabb. Az NKI *Életünk fordulópontjai* című demográfiai adatfelvétel adatai szerint a valaha párkapcsolatban élt férfiak és nők egyegyede kipróbálta az együttélésnek ezt a szabadabb, jogi kötöttségektől mentes formáját. A 25–29 éves korosztályon belül az élettársi kapcsolatban élők aránya a 40 százalékot is eléri, majd az életkor előrehaladtával, a kapcsolatok többségének törvényesítésével az élettársak aránya fokozatosan csökken.
- A közvélemény-kutatások adatai azt bizonyítják, hogy a hanyatló házassodási kedv ellenére a házasság intézményének presztízse változatlanul erős, a házasság továbbra is a legtámogatottabb és legmegfelelőbbnek tartott párkapcsolati, együttélési forma.
- Jelentősen változott az élettársi kapcsolatok megítélése. A házasság nélküli együttélések néhány évtizede még deviánsnak tartott együttélési formából napjainkra elfogadott párkapcsolati formává váltak.

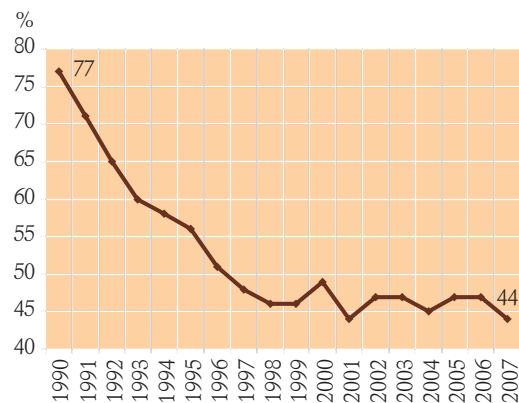
A PÁRKAPCSOLATOK ALAKULÁSÁNAK JELLEMZŐI

A rendszerváltozás óta felerősödött a tartós párkapcsolati életformák átalakulása. A házasság mint együttélési forma kizárólagossága megszűnőben van; terjednek és egyre elfogadottabbá válnak a házasságkötés nélküli együttélések. Az élettársi kapcsolat azonban

nem szorítja ki a házasságot. A házasságkötés előtti együttélés (próbaházasság) terjedő gyakorlata éppen e két életforma egymáshoz kapcsolódására hívja fel a figyelmet. Ugyanakkor az sem állítható, hogy minden együttélés végső célja a házasságkötés lenne, ezért az élettársi kapcsolatok terjedése valójában komoly kihívást jelent a házasság intézménye számára. Ezt a tényt támasztja alá a házassági hajlandóság folyamatos visszaesése és – a világháborúk kivételével – soha nem tapasztalt alacsony színvonala.

A házasságkötések száma 1990-hez viszonyítva 2007-re 40 százalékkal csökkent, de ennél is drámaibb következtetések vonhatók le a teljes első házasságkötési arányszám^F változását bemutató adatokból (1. ábra).

1. ábra. A teljes első női házasságkötési arányszám alakulása, 1990–2007

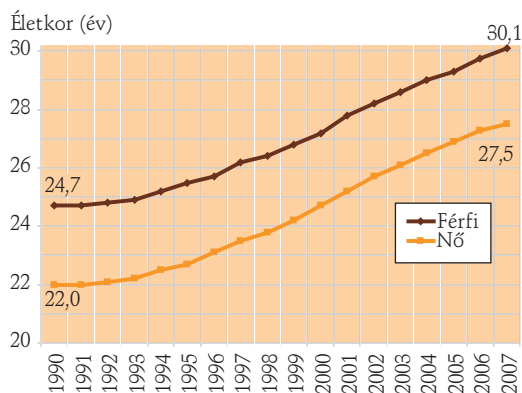

Forrás: Demográfiai évkönyvek.

Míg az 1960-as években csaknem minden nő életében legalább egyszer házasságra lépett – és még 1990-ben is mintegy háromnegyedük – napjaink házasságkötési szokásait tartós tendenciának feltételezve a nőknek több mint fele (56 százaléka) de iure hajdonként fogja leélni az életét.

A házasságkötések csökkenésével átalakul a házasulók korstruktúrája. Egyre kevesebben kötnek fiatalon, a húszas évek elején házasságot. A házasságkötések módusza a nők esetében a 20–24 éves korcsoportról a 25–29 éves korcsoportra helyeződött át. A kilencvenes évek elején a házasuló nők 28 százaléka még a tizenévesek közé tartozott, hányaduk most mindössze 4 százalék. A házasulók korösszetételében bekövetkezett változások miatt emelkedett a házasulók átlagos életkora (2. ábra).

2. ábra. Átlagos életkor az első házasságkötéskor, 1990–2007

Forrás: Demográfiai évkönyvek.

A vizsgált periódus alatt a nők és a férfiak első házasságkötéskori átlagos életkora mintegy 5,5 évvel emelkedett.

Az első házasságkötés időzítését lényegesen befolyásolja a képzettség szintje (1. táblázat). A nyolc általánossal, vagy annál alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkező férfiak körében továbbra is gyakori a fiatalkori házasságkötés, a hasonló iskolai végzettségű nők esetében pedig többségi magatartás a húszas évek elején megtartott esküvő. A felsőfokú végzettséggel rendelkező nők és férfiak leggyakrabban 25 és 29 éves koruk között kötik meg első házasságukat, de a férfiak közel

1. táblázat. Az először házasulók korcsoportos megoszlása iskolai végzettség szerint, 2008 (%)

Iskolai végzettség	Korcsoport							
	-19	20–24	25–29	30–34	35–39	40–49	50–X	Összesen
<i>Férfi</i>								
0–7 osztály	20,3	29,7	23,4	13,3	3,2	5,1	5,1	100,0
8 osztály	7,1	23,7	28,6	24,5	8,4	4,7	3,1	100,0
Szaktanácsképző, szakiskola	0,7	11,4	36,8	35,7	9,9	4,3	1,2	100,0
Középiskola	0,3	11,5	42,1	33,3	9,3	3,0	0,6	100,0
Felsőfokú iskola	–	3,3	43,4	39,3	10,3	3,2	0,5	100,0
Összesen	1,1	10,2	39,8	34,8	9,6	3,5	1,0	100,0
N	327	3159	12 317	10 767	2978	1092	300	30 940
<i>Nő</i>								
0–7 osztály	49,5	15,0	15,0	6,5	6,5	5,1	2,3	100,0
8 osztály	29,5	28,4	21,1	13,3	4,1	2,8	0,8	100,0
Szaktanácsképző, szakiskola	4,3	30,9	37,2	20,3	5,1	1,9	0,2	100,0
Középiskola	1,9	31,8	40,3	19,7	4,5	1,4	0,5	100,0
Felsőfokú iskola	–	11,6	55,3	26,6	4,8	1,3	0,3	100,0
Összesen	4,0	23,0	44,4	22,0	4,7	1,5	0,5	100,0
N	1254	7195	13 883	6884	1464	479	142	31 301

Forrás: KSH Népmozgalmi adatok (Demográfiai táblázó).

40 százaléka, a nők egynegyede ezt még későbbi életkorra, a harmincas éveinek elejére halasztja. A diplomás házasulók „korosodása” még a 2000-es évek elejéhez viszonyítva is jelentősnek mondható. Néhány év alatt a 29 éves korukig megnövekedett férfiak korábban többségi aránya lecsökkent, és megemelkedett a 30 éves, sőt a 35 éves koruk után házasulóké.

A diplomás nők ma fele annyian kötnek házasságot 20–24 éves korukban, mint a századforduló körül, ugyanakkor kétszer annyian halasztják az esküvőt a harmincas éveik elejére. A fiatal felnőtt népesség iskolai végzettségében bekövetkezett pozitív változás és a diplomások halogató magatartásának erősödése egyaránt hozzájárult az első házasságkötések átlagos életkorának emelkedéséhez.

A házasságok mellett és helyett megjelenő és terjedő élettársi kapcsolatok bemu-

tatásához és elemzéséhez nem állnak rendelkezésre teljes körű népmozgalmi adatok. Erre vonatkozó információ népszámlálási adatokból és reprezentatív felvételekből nyer-

2. táblázat. Az első párkapcsolati formák megoszlása a párkapcsolatok létrejöttének időpontja szerint

Az első párkapcsolat létrejöttének időszaka	Párkapcsolati forma		Összesen (100%) N=
	Házasság (%)	Élettársi kapcsolat (%)	
1960–1964	96,9	3,1	873
1965–1969	94,3	5,7	1163
1970–1974	92,5	7,5	1294
1975–1979	88,9	11,1	1301
1980–1984	79,6	20,4	1166
1985–1989	66,6	33,4	1047
1990–1994	55,7	44,3	1054
1995–1999	37,5	62,5	1004
2000–2004	30,0	70,0	793

Forrás: Spéder Zs. – Kapitány B. (2007).

LÁTOGATÓ PARTNERKAPCSOLATOK

Az elmúlt években mind Magyarországon, mind Európában egyre nagyobb az érdeklődés az úgynevezett *látogató partnerkapcsolatok* iránt. A külvilág számára ismert kizárólagos partnerkapcsolatokról – nem alkalmi kalandokról – van szó, amelyekben a partnereknek nincsenek más tartós párkapcsolatai, ám külön háztartásban élnek. A különélés lehet tudatos, önként vállalt; de lehet külső kényszerre visszavezethető is, például munkahelyük távolsága vagy a lakáskörülmények miatt nem tudnak összeköltözni.

Magyarországon az NKI *Életünk fordulópontjai* című demográfiai adatfelvétel 2008/09-es kérdéses hullámának adatai szerint mintegy félmillió felnőtt él ilyen párkapcsolatban, többségük (mintegy 300 000 fő) harminc év alatti. Mintegy százezren járnak harmincas éveikben, és további mintegy százezer fő negyven év feletti. A megfelelő korú népességhez viszonyítva ezek a számok alacsonyabbak az Európában általában megfigyelt értékeknél.

Az ilyen típusú partnerkapcsolatok mintegy fele igen intenzívnek mondható; a LAT-osok¹ 50 százaléka arról számolt be, hogy szinte minden nap (legalább havi húsz alkalommal) találkozik különélő partnerével. Heti néhány alkalommal (havi 8–19 találkozás havonta), a válaszadók egynegyede találkozik partnerével. Az érintettek negyede tízpercnyire vagy közelebb lakik partneréhez, és a válaszadók több mint 4/5-e (83 százaléka) egy óra alatt eljut partnere otthonába. Ezek az adatok is alátámasztják azt, hogy a távolság igen kevés esetben oka a látogató partnerkapcsolatok létrejöttének Magyarországon.

¹ LAT = angol betűszó a Living Apart Together kezdőbetűiből.

hető. A 2001. évi népszámlálás szerint az élettársi kapcsolatban élők aránya 11 százalék volt, ez az arány az 1990. évi népszámlálásnál regisztráltak mintegy kétszerese. A párkapcsolatok megoszlása házasság vagy élettársi kapcsolat korcsoportonként igen eltérő. Erre enged következtetni a 2. táblázat.

Az adatok az élettársi kapcsolat ugrászerű emelkedését mutatják a fiatalok körében, és arra utalnak, hogy az első együttes párkapcsolat egyre gyakrabban jelent házasság nélküli, mint a jogilag szentesített együttélést. Az NKI *Életünk fordulópontjai* című demográfiai adatfelvétele szerint az esetek többségében nem végleges életforma választásról, hanem próbaházasságról van szó, és hosszabb-rövidebb idő után sor kerül a kapcsolat legalizálására, a házasság megkötésére.

Az élettársi kapcsolat fiatalodásával szoros összefüggésben megváltozott az együtt élők családi állapot szerinti összetétele is. Míg korábban – és még az 1990-es évek elején is – a nem házas együtt élés elsősorban az elváltak és özvegyek körében volt gyakori, napjainkban a nőtlen, hajadon családi állapotúak körében a legnépszerűbb. Az NKI említett demográfiai panelfelvételének adatai szerint az élettársi kapcsolatban élők több mint fele (57 százalék) nőtlen, hajadon, egyharmada elvált és egytizede özvegy családi állapotú.

A házasság, illetve a házasság nélküli együttélés választásában nemcsak objektív változók, hanem az érintettek szubjektív ismérvei, például a vallásosság is szerepet játszik (3. táblázat).

A házasságban élők között 10 százalékponttal magasabb az egyház tanításait követők aránya, az élettársi kapcsolatban élők körében pedig ugyanennyivel magasabb a nem vallásosaké.

3. táblázat. A házasságban, illetve élettársi kapcsolatban élők megoszlása vallásosság és életkor szerint (%)

	Korcsoportok							N
	Ösz- szesen	18–29 éves	30–39 éves	40–49 éves	50–59 éves	60–69 éves	70–75 éves	
Házasok								
Vallásos vagyok, az egyház tanítását követem	17,1	13,0	13,4	12,8	16,9	26,1	35,7	1551
Vallásos vagyok a magam módján	57,3	57,4	54,7	56,5	60,6	60,2	49,6	5196
Nem tudom megmondani	4,4	7,8	6,0	4,8	2,9	1,9	1,7	395
Nem vagyok vallásos	20,1	20,0	24,9	25,0	18,4	10,6	12,4	1819
Nem kíván válaszolni	1,0	1,5	0,7	1,0	1,1	1,2	0,6	93
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	9054
Élettársak								
Vallásos vagyok, az egyház tanítását követem	7,0	6,9	5,5	4,0	11,5	21,4	23,5	105
Vallásos vagyok a magam módján	53,8	48,5	56,2	54,2	59,4	63,3	58,8	715
Nem tudom megmondani	6,5	8,1	5,9	6,8	5,5	2,0		86
Nem vagyok vallásos	31,2	35,9	32,1	34,7	23,6	11,2	11,8	414
Nem kíván válaszolni	0,5	0,4	0,3	–	–	2,0	5,9	6
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	1326

Forrás: NKI Életünk fordulópontjai demográfiai adatfelvétel, 2001. Saját számítás.

NEMZETKÖZI KITEKINTÉS

A párkapcsolatok pluralizálódása tapasztalható az európai országok többségében is, de a folyamat egymástól eltérő időben, ütemben

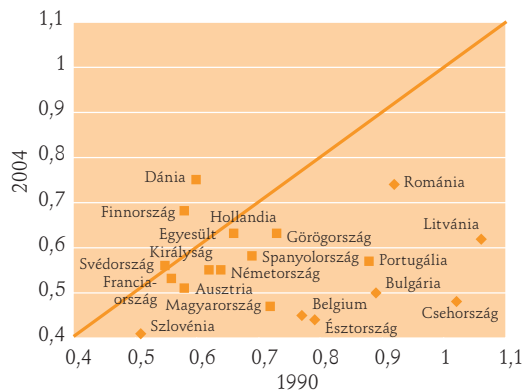
és mértékben zajlott. A közép- és kelet-európai országokat – Magyarországhoz hasonlóan – az 1990-es évek elejéig magas arányú és fiatal korban kötött házasság jellemezte. A nyugat-európai országokban a házasságra

RÖVIDEN A SZINGLIKRŐL

Az utóbbi években a médiában egyre gyakrabban szerepel a *szingli* fogalma. A *szingli* lét a posztmodern világ fiatal középkorúinak (harmincasok, negyvenesek) tartós párkapcsolatot mellőző, választott életformája, melyben egyidejűleg érvényesül az érintettek erőteljes munka-, fogyasztás- és szabadidő-orientáltsága. Előfeltétele az anyagi jólét, hiszen egyedül kell megteremteni és folyamatosan biztosítani a saját lakás és az önálló életvezetés pénzügyi feltételeit. Az 1990-es években az átalakulást követő növekvő egyenlőtlenségek Magyarországon is teret nyitottak azoknak a szűk, ám jómódú csoportoknak, amelyek tagjai számára reális lehetőséggé válik ez az életmód.

Nem hanyagolhatók el azonban mindennek a mentális tényezői sem: szükséges, hogy az érintettek az ideiglenes partnerkapcsolatokat részesítsék előnyben, azaz a tartós párkapcsolatok kötöttségeitől mentesen akarjanak élni. A népességnek és a fiataloknak azonban igen kis aránya (5 százalék) tekinti az önálló, független életet ideálisnak. Utasi (2004) vizsgálati eredményei egyértelművé teszik, hogy tudatos választásról a tartós párkapcsolat nélkül élők mintegy egyötöde esetében beszélhetünk. A többség vagy öntudatlanul, egyéb életcéljait követve, karriertörekvéseinek, munkacentrikusságának engedve sodródik bele a szingli élethelyzetbe, vagy korábbi partnerkapcsolata felbomlását követően (még) nem tudott újat kialakítani.

3. ábra. A nők teljes első házasságkötési aránya Európában, 1990 és 2004

Forrás: Demográfiai évkönyvek.

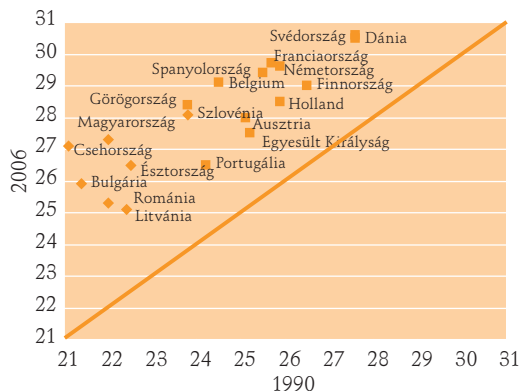
lépők aránya jóval alacsonyabb, az első házasságkötés életkora pedig jóval magasabb volt.

A házasságkötésekben az elmúlt másfél évtized alatt bekövetkezett radikális csökkenés következtében a közép- és kelet-európai országok napjainkra Európa legalacsonyabb szintű házassági mozgalmát mutatják (3. ábra). A nyugat-európai országokban a csökkenés sokkal kisebb mértékű volt, sőt, néhány észak-európai országban (pl. Dánia, Finnország) emelkedett a házassági kedv. Európán belül a házasságkötések gyakoriságát illetően közeledés tapasztalható: a korábban magas házassági arányszámokat mutató közép- és kelet-európai országok mutatói a nyugat- és észak-európai országok korábban is viszonylag alacsony értékeihez közelednek, illetve csökkennek még ezeknél is alacsonyabb szintre.

A nők házasságkötés kori átlagos életkora az európai régió egészében emelkedést mutatott az elmúlt másfél évtizedben (4. ábra). A közép- és kelet-európai régióban ez az emelkedés kétségtelenül nagyobb arányú volt, mint Európa többi részén, de a hagyományosan létező különbségek megmaradtak: a kelet- és nyugat-európai házassági minták napjainkban is elkülönülnek. A jelenle-

gi helyzet tehát röviden úgy jellemezhető, hogy Nyugat-Európában magasabb életkorban, ám nagyobb intenzitással kötnek meg az első házasságok, mint a keleti régióhoz tartozó országok többségében.

4. ábra. A nők átlagos életkora az első házasságkötéskor Európában, 1990 és 2006

Forrás: Demográfiai évkönyvek.

Az élettársi kapcsolatok növekvő térhódítása Európa-szerte megfigyelhető tendencia. Az elterjedtség mértékében, a kapcsolat időtartamában és kimenetelében azonban régióként jelentős különbségek mutatkoznak. Az észak-európai országokban a nem házasságok együttélések igen elterjedtek, az első párkapcsolat vonatkozásában szinte általánosnak mondhatók, és magas, 30 százalék körüli a véglegesen ezt az életformát választók aránya. Ezzel szemben néhány dél-európai országban (Olaszországban, Görögországban vagy Cipruson) a házasságkötés nélküli együttélések kevésbé népszerűek, a nem túl fiatalon megkötött házasságot általában nem előzi meg a párok együttélése, vagyis ezekben az országokban az élettársi kapcsolat nem jelent tényleges alternatívát a házassággal szemben. E csoporthoz kapcsolható még Lengyelország, Szlovákia és Litvánia is, ami arra utal, hogy az érintett országok esetében

a katolikus vallás közös értékrendjének magatartást befolyásoló szerepéről van szó. Magyarország, mint láttuk, a középmezőnyben helyezkedik el. A házasság nélküli együttélés elsősorban az első párkapcsolat esetében jelent tényleges alternatívát, de kétség kívül emelkedést mutat a házasságon kívüli tartós együttélést választó férfiak és nők aránya is.

AZ EGYES PÁRKAPCSOLATI FORMÁK NÉPSZERŰSÉGE A KÖZVÉLEMÉNY TÜKRÉBEN

A Népeségtudományi Kutatóintézetben végzett közvélemény-kutatások arról tanúskodnak, hogy a házassági magatartásban bekövetkezett alapvető változás ellenére a házasság intézményét a társadalom változatlanul pozitívan ítéli meg (5. ábra).

Látható, hogy napjainkban sem éri el a 20 százalékot azoknak az aránya, akik a házasságot idejétmúlt intézménynek tekintik, vagyis a döntő többség nem ért egyet ezzel az állítással. Ugyanakkor tíz év alatt

fokozatos csökkenés tapasztalható a házasságot igenlők arányában, ami alapvetően az élettársi kapcsolatok térnyerésével hozható összefüggésbe.

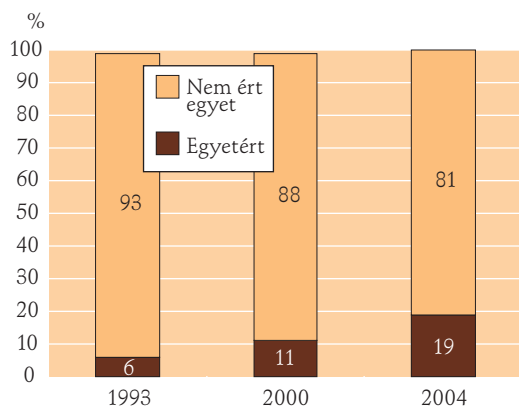
A nem házassági együttélések gyakoribbá válása megváltoztatta az élettársi kapcsolatok társadalmi megítélését, elfogadottságát. A társadalom már 1991-ben sem volt teljesen elutasító a nem törvényesített kapcsolatokkal szemben, ám a közhangulat tíz év alatti további változása meglepő (4. táblázat).

4. táblázat. A nem házassági együttélések társadalmi elfogadottságának változása, 1991, 2000

	Egyetért	Nem ért egyet
	(%)	
A társadalom szempontjából mindegy, hogy az emberek házasságot kötnek, vagy élettársi kapcsolatban élnek (1991)	25,4	59,5
Nincs abban semmi rossz, ha egy fiatal pár együtt él anélkül, hogy házasságot szeretnének kötni (2000)	70,7	26,1

Forrás: Az NKI 1991. évi és 2000. évi adatfelvételei. Saját számítás.

5. ábra. A vélemények megoszlása a „házasság idejétmúlt intézmény” állításról. 1993, 2000, 2004

Forrás: Az NKI 1993. évi, 2000. évi és 2004. évi adatfelvételei. Saját számítás.

Az együttélési formák tekintetében tehát az elmúlt 10–15 évben mind a tényleges gyakorlat, mind a közvélemény jelentős liberalizálódást mutat. Az életformákkal kapcsolatos preferenciákat nézve a liberalizálódás, az alternatív életformák pozitív megítélése mégsem, vagy csak alig tapasztalható (6. ábra).

A tanácsolt életforma tekintetében a társadalom egyértelműen házasságpárti, házasságpárti volt és házasságpárti maradt. Változás csak a házasság előtti együttélés vonatkozásában mutatható ki, jelentősen megnőtt a próbaházasság utáni házasságkötést támogatók aránya, ám az élettársi kapcsolat mint végleges életforma továbbra sem ajánlott.

A párkapcsolati változások társadalmi, demográfiai következményei:

– Csökken a párkapcsolatban élők aránya. A házasságkötések drasztikus visszaeséséből adódó hiányt az élettársi kapcsolatok növekvő száma nem kompenzálja, következésképp megemelkedik a tartós párkapcsolat nélkül élők aránya. Ez a folyamat mind a társadalmi értékrend, mind a demográfiai mutatók alakulására kedvezőtlen hatást gyakorol.

– Az élettársi kapcsolatok bomlékonyabbak, mint a házasság, ami tovább növeli a családok instabilitását.

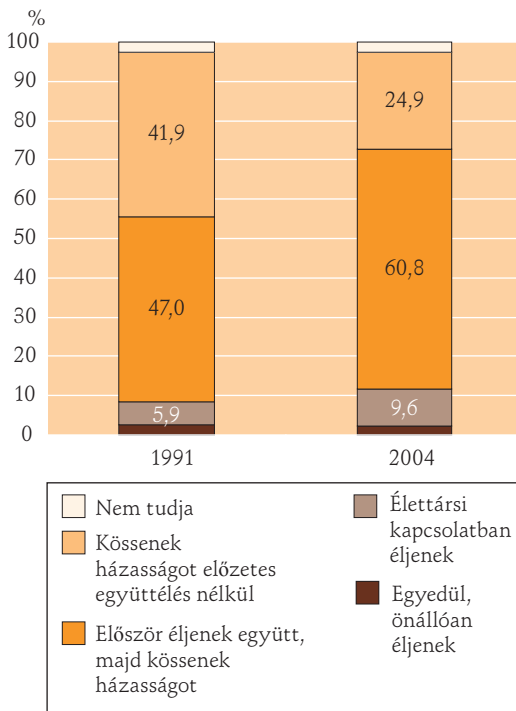
– A házasságon kívüli születések számának emelkedése (lásd a jelen kötet 3. fejezetét) elsősorban az élettársi kapcsolatok gyakoribb válására vezethető vissza. Az élettársi kapcsolatok instabilitása miatt várhatóan emelkedni fog a gyermekét egyedül nevelő anyák, apák, az egyszülős családok részaránya.

– A házasságban élők gyermekvállalási hajlandósága magasabb, mint a házasság nélkül együttélő párok átlagos gyermekszáma. A házasodási kedv visszaesése és az élettársi kapcsolatok térnyerése önmagában is csökkentheti a termékenységet.

– Statisztikai adatok bizonyítják a családi állapot és a halandóság szintje, az életkilátások közötti szoros kapcsolatot. E tekintetben a házasságban élők vannak a legkedvezőbb helyzetben, kedvezőbb helyzetben, mint a házasság nélkül együtt élők. Más szóval az élettársi kapcsolat a párok életkilátásait tekintve sem azonos értékű a házassággal.

Sajátos módon nem népszerű az érintettek, az aktuálisan élettársként együttélők körében sem, akiknek a többsége szintén házasságpárti, bár a házasságot inkább előzetes együttélés után javasolják (7. ábra). Valójában meglepően alacsony a saját életformájukkal elégedetlenek aránya, ám az is lehetséges, sőt valószínű, hogy az elégedetlenség látványos, mivel az együttélők többsége nem

6. ábra. A vélemények megoszlása arról, hogy „Milyen életformát tanácsolnának a fiataloknak?” 1991, 2004

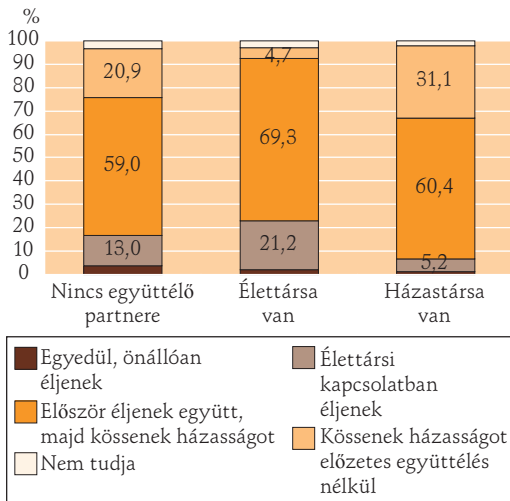
Forrás: Az NKI 1991. évi és 2004. évi adatfelvételei. Saját számítás.

tekinti véglegesnek pillanatnyi életformáját, és házasságot tervez, úgy, ahogy azt optimálisnak tartja: előzetes együttélés után.

Összefoglalva megállapítható, hogy a házasodási kedv visszaesésével párhuzamosan nő – különösen a fiatal korosztályok esetében – a házasság nélküli együttélések gyakorisága, de ez a magatartásváltozás nem kérdőjelezi meg a házasság mint preferált, ideálisnak tartott életforma hegemoniáját. Feltételezhető és várható ugyanakkor, hogy a növekvő társadalmi tolerancia hatására az átmenetileg, vagy véglegesen élettársi kapcsolatot választók aránya emelkedik, ami a demográfiai magatartás (termékenység, válás, családi stabilitás, egyszülős családok aránya stb.) szempontjából nem sok jóval kecsegtet.

7. ábra. A vélemények megoszlása arról, hogy „Milyen életformát tanácsolnának a fiataloknak?” (a megkérdezett párkapcsolatának típusa szerint), 2004

Forrás: NKI Életünk fordulópontjai demográfiai adatfelvétel, 2004. Saját számítás.

FOGALMAK

Teljes első házasságkötési arányszám: azt mutatja, hogy a házassági korba lépő, 15 éves kort elért férfiak, illetve nők hányad része kötne házasságot bizonyos (nőknél 49, a férfiaknál 59 éves) életkorig. Azon a feltételezésen alapul, hogy az adott naptári évben 15 éves korukat elérő férfiak, illetve nők ugyanolyan gyakorisággal fognak megházasodni 50, illetve 60 éves korukig, mint az adott naptári évben a megfelelő korú (15–49, illetve 15–59 éves) nők és férfiak.

Első tartós párkapcsolat: a fiatalok első együttéléses párkapcsolata, amely lehet házasság vagy élettársi kapcsolat.

IRODALOM

- ANDORKA RUDOLF (2006): *Bevezetés a szociológiába*. Második, javított és bővített kiadás. (szerk. Spéder Zs.) Osiris Kiadó, Budapest.
- BUKODI E. (2001): A párkapcsolat-formálódás és felbomlás néhány társadalmi meghatározója.

In: Nagy I. – Pongrácz Tné–Tóth I. Gy. (szerk.): *Szerepváltozások. Jelentés a nők és férfiak helyzetéről 2001*. TÁRKI–Szociális és Családügyi Minisztérium, Budapest: 88–112.

BUKODI E. (szerk.) (2004): *Társadalmi helyzetkép 2003*. KSH Budapest.

CSERNÁK JNÉ PONGRÁCZ TNÉ–S. MOLNÁR E. (1992): *Élettársi kapcsolatok Magyarországon*. NKI Kutatási jelentések 46. sz.

KAMARÁS FERENC (2005): *Családalapítás és gyermekvállalás Európában* In: Nagy I. – Pongrácz Tné – Tóth I. Gy. (szerk.): *Szerepváltozások. Jelentés a nők és férfiak helyzetéről 2005*. TÁRKI–Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium, Budapest: 87–101.

PONGRÁCZ TNÉ (2008): „A párkapcsolati formák változó népszerűsége”, *KorFa* 2008/3–4: 1–3.

PONGRÁCZ, M.–SPÉDER, ZS. (2008): *Attitudes Towards Forms of Partnership*. In: Höhn, Ch.–Avramov, D.–Kotowska, I. (eds.): *People, Population Change and Policies. Lessons from the Population Policy Acceptance Study, Volume 1*, Springer: 93–112.

PONGRÁCZ TNÉ–SPÉDER ZS. (2003): „Élettársi kapcsolat és házasság – hasonlóságok és különbségek az ezredfordulón”, *Szociológiai Szemle* 4: 55–75.

S. MOLNÁR E. (2001): *Élettársi együttélések – tények és vélemények* In: Nagy I.–Pongrácz Tné–Tóth I. Gy. (szerk.): *Szerepváltozások. Jelentés a nők és férfiak helyzetéről 2001*. TÁRKI – Szociális és Családügyi Minisztérium, Budapest: 65–87.

SPÉDER ZSOLT (2005): „Az európai családformák változatossága. Párkapcsolatok, szülői és gyermeki szerepek az európai országokban az ezredfordulón”, *Századvég* 3: 3–48.

SPÉDER ZS.–KAPITÁNY B. (2007): *Gyermekek – vágyak és tények. Dinamikus termékenységi elemzések*. NKI Műhelytanulmányok 6.

TÓTH O. (1999): *Családformák és együttélési minták a mai magyar társadalomban*. In: Pongrácz Tné Tóth I. Gy. (szerk.): *Szerepváltozások Jelentés a nők és férfiak helyzetéről 1999*. TÁRKI–Szociális és Családügyi Minisztérium, Budapest: 53–62.

UTASI Á. (2004): *Feláldozott kapcsolatok. A magyar szingli*. MTA Politikai Tudományok Intézete, Budapest.

